

ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΟΙ ΔΗΜΟΤΕΣ ΞΕΝΑΓΟΥΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΟΥΣ**

Η κάρτα είναι ευγενική παραχώρηση του συλλέκτη Γιάννη Μέγα.

Επιμέλεια κειμένου: *Ελένη Χοντολίδου*, τ. Κοινοτική Σύμβουλος, Α΄ Κοινότητας Δήμου Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαιρετισμός του τ. δημάρχου Θεσσαλονίκης Γιάννη Μπουτάρη.

Χαιρετισμός του Σπύρου Πέγκα, τ. Αντιδημάρχου

.....Τουριστικής Ανάπτυξης και Διεθνών Σχέσεων.....

Μικρό ιστορικό των ξεναγήσεων.....

Η Θεσσαλονίκη.....

Ξεναγώντας στο παλίμψηστο της Θεσσαλονίκης.....

1. Ρωμαϊκός Περίπατος.....

2. Βυζαντινός περίπατος.....

3. Η Εγνατία Οδός του σήμερα, via Reggia
η Λεωφόρος του χθες.....

4. Οι θρησκείες της Θεσσαλονίκης: το πέρασμα
από τις πολυθεϊστικές λατρείες
στις μονοθεϊστικές θρησκείες.....

5. Κύριλλος και Μεθόδιος, οι απόστολοι
των Βαλκανίων.....

6. Οι αλώσεις της Θεσσαλονίκης.....

7. Οθωμανικός περίπατος.....

8. Εβραϊκός περίπατος.....

9. Διαχρονική Θεσσαλονίκη.....

10. Ανατολικά Νεκροταφεία.....

11. Το παλίμψηστο της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....

12. Η μεγάλη φωτιά του 1917.....

13. Ο άξονας της Αριστοτέλους.....

14. Η αριστοκρατική Θεσσαλονίκη στο γύρισμα του 20^{ου} αιώνα. Οι βίλλες στις Εξοχές.....
15. Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου 1918-1940
16. Η Θεσσαλονίκη της κατοχής –ιχνηλατώντας τα σκοτεινά σημεία της ναζιστικής κατοχής στην πόλη.....
17. Μνημεία UNESCO
18. Άνω Πόλη
19. Η Θεσσαλονίκη σε ρόδες.....

Χαιρετισμός του Δημάρχου Θεσσαλονίκης

Γιάννης Μπουτάρης

τ. Δήμαρχος Θεσσαλονίκης

Χαιρετισμός του Αντιδημάρχου Τουριστικής Ανάπτυξης

& Διεθνών Σχέσεων να βάλουμε τίτλο, λ.χ. η κληρονομιά...

«Πώς διαμορφώνεται μια θετική συνείδηση στους δημότες μιας πόλης;» με ρώτησαν πρόσφατα. Ποια είναι η δύναμη εκείνη που μπορεί να εκτρέψει συμπεριφορές κοινωνικές και μαζικές προς μια θετική, δημιουργική κατεύθυνση;

Η απάντησή μου ήταν ότι η μόνη πιστοποιημένα επιτυχημένη μέθοδος που έχω προσωπικά βιώσει αυτά τα χρόνια που είμαι σε θέσεις ευθύνης στη διοίκηση του δήμου Θεσσαλονίκης είναι η βιωματική μέθοδος. Δεν μπορείς πια να εκπαιδεύσεις ενήλικους, αλλά και παιδιά, απλώς κάνοντας διάλεξη.

Φυσικά, δίνοντας την απάντηση αυτή είχα στο μυαλό μου το πρόγραμμα των δημοτικών ξεναγήσεων (και το πρόγραμμα διανυκτέρευσης –sleep over– των παιδιών στα μουσεία της πόλης).

Πιο πολύ ενστικτωδώς αντέδρασα θετικά στην πρόταση του Κωνσταντίνου Σφήκα και των συνεργατών του. Μάλιστα, «πέταξα το μπαλάκι» της πιλοτικής εφαρμογής στα χέρια του τότε προέδρου της Α΄ Κοινότητας, Πέτρο Δημητρακόπουλο, ο οποίος το άφησε να κυλήσει με περισσότερο θάρρος και ορμή από εμένα. Γρήγορα, βέβαια, κατανόησα τη δύναμη που έκρυβε η απλή αυτή ιδέα των ξεναγών μας για μια ταχύρυθμη επιμόρφωση των ανθρώπων της πόλης μας στην τοπική ιστορία. Η παράλληλη δουλειά που έγινε στην τότε Αντιδημαρχία Πολιτισμού και Τουρισμού για τη χάραξη ιστορικών διαδρομών στην πόλη (ρωμαϊκή, βυζαντινή, οθωμανική, εβραϊκή, μεσοπολέμου και νεοελληνική) σε συνδυασμό με το άπλωμα της δράσης αυτής σε όλες τις κοινότητες ήταν ουσιαστικά ο καταλύτης αυτού που ο δήμαρχος Γιάννης Μπουτάρης μετέπειτα σχηματοποίησε στη φράση: «Δεν μπορείς να χαράξεις το μέλλον σου, αν δεν γνωρίζεις το παρελθόν σου».

Οι Θεσσαλονικείς, μέσω αυτής της εμπνευσμένης ιδέας και συστηματοποιημένης πια δράσης, γνώρισαν το πολυ-πολιτισμικό

παρελθόν της πόλης μας ενσωματώνοντάς το ουσιαστικά και αμετάκλητα στο νέα, εμπλουτισμένη συλλογική μνήμη; της Θεσσαλονίκης. Η νέα αυτογνωσία είναι και αυτή που στη συνέχεια συνέβαλε στη διαμόρφωση μιας θετικής και φιλόξενης συνείδησης τόσο απέναντι στους τουρίστες όσο και στους νέους πρόσφυγες και μετανάστες της Θεσσαλονίκης. Αυτές οι μικρές διαδρομές-ξεναγήσεις στην πόλη συνέβαλαν –πιστεύω– στο άνοιγμα των οριζόντων της πόλης συνολικά, αλλά και του καθενός από μας ξεχωριστά.

Σπύρος Πέγκας

τ. Αντιδήμαρχος Τουριστικής Ανάπτυξης & Διεθνών Σχέσεων

Μικρό ιστορικό των ξεναγήσεων

Οι ξεναγήσεις του Δήμου ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2011. Ο σχεδιασμός τους οργανώθηκε με πρωτοβουλία του Προέδρου της Α' Κοινότητας σε συνεργασία με τον καταξιωμένο ξεναγό Κωνσταντίνο Σφήκα, που κατά γενική ομολογία αποτελεί κινητή εγκυκλοπαίδεια της ιστορίας της πόλης. Στον προγραμματισμό των ξεναγήσεων εντάχθηκαν ακόμη οι έμπειροι και εξειδικευμένοι ξεναγοί Βιβή Ασλανίδου, Ιωάννης Κιουρκτσόγλου, Εύη Πατσιά και Ράνια Πεχλιβανίδου.

Στην αρχή πραγματοποιήθηκαν 24. ξεναγήσεις. Σταδιακά προστέθηκαν και άλλες, ενώ η ιδέα, που υποστηρίχθηκε από τη γέννησή της από τον τότε Αντιδήμαρχο Πολιτισμού Σπύρο Πέγκα, άρχισε να διευρύνεται και σε άλλες κοινότητες του Δήμου.

Η συνεργασία των Προέδρων της Α', Β', Γ', Δ' και Ε' Δημοτικής Κοινότητας με την ομάδα των ξεναγών υπήρξε άσπογη και χάρη στην συγκινητική ανταπόκριση των δημοτών, η συμμετοχή άρχισε να αυξάνεται γεωμετρικά. Καθώς οι Θεσσαλονικείς ανακάλυπταν μέσα από τα μνημεία της πόλης το συναρπαστικό της παρελθόν, ζητούσαν ολοένα και πυκνότερη συχνότητα ξεναγήσεων, αλλά και διεύρυνσή τους σε άλλα μνημεία.

Στην αρχή οι δηλώσεις συμμετοχής πραγματοποιούνταν τηλεφωνικά ή με τη φυσική παρουσία των ενδιαφερομένων στα γραφεία των Κοινοτήτων. Πριν ακόμη αυτό το σύστημα εξαντλήσει τα όριά του, υιοθετήθηκε η ηλεκτρονική δήλωση. Χάρη στον κ. Χαράλαμπο Χατζή, αλλά και στους υπαλλήλους των Κοινοτήτων που ανταποκρίθηκαν με συνέπεια στο έργο αυτό, η συμμετοχή στις προγραμματισμένες ξεναγήσεις «κλείδωνε» πια πολύ πιο εύκολα για τον ενδιαφερόμενο. Ωστόσο, υπήρξαν φορές που εξαιτίας της μεγάλης ζήτησης, ακούσαμε και παράπονα από δημότες που δεν είχαν προλάβει να εξασφαλίσουν θέση στις ομάδες ξεναγήσεων. Από την άλλη πλευρά, τα e-mail δημοτών με κολακευτικά σχόλια για τις

ξεναγήσεις και τους ξεναγούς, αποδείκνυαν το εύστοχο αυτής της πρωτοβουλίας.

Πέτρος Δημητρακόπουλος

τ. Πρόεδρος Α' Δημοτικής Κοινότητας

Η Θεσσαλονίκη

Από τις παρυφές της Άνω Πόλης μέχρι την παραλία, και από τον Λευκό Πύργο μέχρι το λιμάνι, η Α' Δημοτική Κοινότητα είναι για όλους μας, επισκέπτες και κατοίκους αυτής της πόλης, η ίδια η Θεσσαλονίκη.

Τα θεμέλια του αρχαϊκού ναού της Αφροδίτης, το συγκρότημα των ρωμαϊκών ανακτόρων, τα βυζαντινά της τείχη με τον οθωμανικό Λευκό Πύργο, οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές και οι βυζαντινές της εκκλησίες, τα οθωμανικά τεμένη και λουτρά, η εβραϊκή της συναγωγή καθώς και τα νεώτερα αρχιτεκτονικά μνημεία της συμυκνώνουν την πολύμορφη ιστορία μιας πόλης μοναδικής, που οι κάτοικοί της περήφανα αποκαλούσαν «Νύφη του Θερμαϊκού», «Ρόδο του Σουλτάνου» και «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων».

Η ρωμαϊκή της αγορά και το Μπεζεστένι, η συνοικία των Φράγκων και η Βενιζέλου, οι αγορές Βλάλη και Βατικιώτη φανερώνουν τον ακατάβλητο οικονομικό δυναμισμό της, ενώ η σύγχρονη ρυμοτομία της, πιστοποιεί την ικανότητά της να αλλάζει και να προσαρμόζεται δημιουργικά στις προκλήσεις των καιρών: να δέχεται Εβραίους εξόριστους, Πόντιους και Μικρασιάτες πρόσφυγες και να αναπτύσσεται συνεχώς. Όχι όμως πάντα χωρίς να καταβάλει βαρύ τίμημα. Στις κεντρικές οδούς της Α' Δημοτικής Κοινότητας, στην Εγνατία και τη Βενιζέλου, βρήκαν τον θάνατο εργάτες απεργοί τον Μάιο του 1936. Και έξι χρόνια αργότερα, στην Πλατεία Ελευθερίας, θα εξευτελιστούν από τους Ναζί οι άρρενες Εβραίοι κάτοικοι της πόλης λίγο πριν η ιστορική εβραϊκή κοινότητα των 56.000 Σαλονικιών αφανιστεί στα ναζιστικά στρατόπεδα θανάτου.

Στην αυγή του εικοστού πρώτου αιώνα, άντρες και γυναίκες, εργαζόμενοι, φοιτητές και μαθητές, μετανάστες και τουρίστες

γεμίζουν με την παρουσία τους τα ιστορικά κτίρια, τους δρόμους και τις πλατείες της Α΄ Δημοτικής Κοινότητας και με τον μόχθο, τη δημιουργικότητα και το κέφι τους τής δίνουν ζωή. Σε μια πόλη που αλλάζει και πάλι με ραγδαίους ρυθμούς, η Α΄ Δημοτική Κοινότητα αλλάζει μαζί της. Για να παραμείνει η Θεσσαλονίκη αυτό που τελικά πάντα ήταν: ένας χώρος συνύπαρξης και δημιουργικότητας, ανοιχτός και φιλόξενος για όλες και όλους.

Πάρις Παπαμίχος-Χρονάκης, ιστορικός

Ξεναγώντας στο παλίμψηστο της Θεσσαλονίκης

Με πρωτοβουλία της Α΄ Δημοτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης ξεκίνησε η πραγματοποίηση του προγράμματος δωρεάν ξεναγήσεων-περιπάτων των δημοτών σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους της πόλης. Σκοπός του προγράμματος ήταν η γνωριμία των δημοτών με τον πολιτιστικό πλούτο και την ιστορία της πόλης μας, με τη βοήθεια έμπειρων και εξειδικευμένων ξεναγών. Η πρωτοβουλία αγκαλιάστηκε και από τις άλλες τέσσερις Κοινότητες και οι περίπατοι αυξήθηκαν. Το ενδιαφέρον των δημοτών ήταν αμείωτο.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους Προέδρους των Κοινοτήτων για την άψογη συνεργασία και, φυσικά, τον δήμαρχο Θεσσαλονίκης για την ολόπλευρη υποστήριξή του.

Κωνσταντίνος Σφήκας

1. Ρωμαϊκός Περίπατος

Από τις ελάχιστες αρχαιότητες που μας διασωθήκαν στην πόλη είναι η Ρωμαϊκή Αγορά και το Γαλεριανό συγκρότημα. Η Αγορά με τις στοές, το Ωδείο και το Cryptoporticus, αποτέλεσε το διοικητικό, εμπορικό και κοινωνικό κέντρο της Θεσσαλονίκης μέχρι και τα πρωτοχριστιανικά χρόνια. Τα ευρήματα της ανασκαφής της Αγοράς στεγάζονται στο ομώνυμο Μουσείο, μέσα από τα οποία αντιλαμβανόμαστε σαφέστερα τη λειτουργία των κτιρίων της Αγοράς.

Σε εγγύτητα με το ανατολικό τείχος, το Γαλεριανό συγκρότημα κατασκευάστηκε από ένα από τα μέλη της Τετραρχίας και Καίσαρα της βαλκανικής, τον Γαλέριο. Το συγκρότημα αποτελείται από τη Ροτόντα, την Καμάρα, το Παλάτι και τον Ιππόδρομο. Το εντυπωσιακότερο εξ αυτών, η Ροτόντα σώζεται στο αρχικό της ύψος από τον 4^ο αιώνα και σώζει στοιχεία και από τις τρεις φάσεις χρήσης της, ως ναός, εκκλησία και τζαμί. Η Καμάρα, ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα μνημεία της Θεσσαλονίκης, είναι θριαμβική αψίδα αφιερωμένη στη νίκη του Γαλέριου κατά των Περσών. Λίγο παρακάτω σώζεται ένα τμήμα του συγκροτήματος του Παλατιού με το Οκτάγωνο –αίθουσα του θρόνου– και τα λουτρά, αλλά δεν σώζεται σχεδόν τίποτα από τον Ιππόδρομο της πόλης.

Βιβή Ασλανίδου

2. Βυζαντινός περίπατος

Η Θεσσαλονίκη είναι μία πόλη με έντονο βυζαντινό παρελθόν, που ξεκινά από τον 4^ο αι. μ.Χ. και ολοκληρώνεται το 1430 με την κατάληψη της πόλης από τους Οθωμανούς. Η περίοδος αυτή ταυτίζεται με μνημεία όπως η Αχειροποίητος, ο Άγιος Δημήτριος και η Αγία Σοφία, στα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Άξιοι εκπρόσωποι των μέσων και ύστερων βυζαντινών χρόνων είναι η Παναγία Χαλκείων, ο Άγιος Παντελεήμονας καθώς και το Σωτηράκι (εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος). Το Μουσείο Βυζαντινού

Πολιτισμού συμπληρώνει το πλούσιο βυζαντινό παρελθόν της πόλης με ευρήματα και αναφορές σε ιδιωτικά όσο και σε δημόσια βυζαντινά κτίρια.

Ράνια Πεχλιβανίδου

3. Η Εγνατία Οδός του σήμερα, via Reggia η Λεωφόρος του χθες

Από την Κασσανδρεωτική πύλη, στο σημερινό Συντριβάνι έως τη Χρυσή πύλη, στον σημερινό Βαρδάρη εκτείνεται η κεντρική λεωφόρος της Θεσσαλονίκης. Η Via Reggia των Ρωμαίων, η μετέπειτα Λεωφόρος των Βυζαντινών και σημερινή Εγνατία υπήρξε ο κύριος άξονας της πόλης στη μακραίωνη ιστορία της. Η εναλλαγή μνημείων διαφορετικών εποχών μας χαρίζει το παρελθόν των 2300 χρόνων της πόλης. Τα τείχη, η θριαμβική Αψίδα, εκκλησιαστικοί ναοί παλαιότεροι και νεότεροι, οι ανασκαφές του μετρό, Οθωμανικά λουτρά, τζαμιά και το Μπεζεστένι, νεώτερα κτίρια και γλυπτά και ξενοδοχεία τοποθετημένα σ' αυτόν τον κεντρικό άξονα της πόλης μας ταξιδεύουν στην πολυκύμαντη ιστορία της Θεσσαλονίκης και στους αστικούς μύθους της.

Κωνσταντίνος Σφήκας

4. Οι θρησκείες της Θεσσαλονίκης: το πέρασμα από τις πολυθεϊστικές λατρείες στις μονοθεϊστικές θρησκείες

Μια ξενάγηση που ασχολήθηκε με τις διαφορετικές θρησκείες και λατρείες στο πέρασμα των αιώνων. Στον σύγχρονο αστικό ιστό εντάσσεται μεγάλος αριθμός ιερών τόπων και ναών που αφορούν θεότητες της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής Θεσσαλονίκης. Θεότητες που απαντώνται σε όλον τον αρχαίο κόσμο αλλά και άλλες που είναι αμιγώς τοπικές. Θεοί και θεές που εισήχθησαν από περιοχές μεταξύ Αιγύπτου και Δούναβη, είναι το θέμα της ξενάγησης και ένα καλό παράδειγμα του περάσματος από τον αρχαίο κόσμο στον χριστιανικό είναι η λατρεία των Καβείρων που μετεξελίχτηκε στην λατρεία του

Αγίου Δημητρίου. Ένα σημαντικό σημείο αναφοράς είναι ο υστεροαρχαιϊκός ναός στην πλατεία Αντιγονιδών Δεν θα μπορούσε να λείπει το πέρασμα από τη Συναγωγή Μοναστηριωτών με αναφορά στην παρουσία των Εβραίων ήδη από τη ρωμαϊκή εποχή. Άλλο ένα σημείο αναφοράς είναι το Ιπποδρόμιο όπου έγινε η σφαγή των Θεσσαλονικέων επί Θεοδοσίου του Μεγάλου του δημιουργώντας συνθήκες για μια χριστιανική Θεσσαλονίκη αφήνοντας πίσω της το παγανιστικό παρελθόν Το τζαμί Χαμζά Μπέη και τα λουτρά Μπέη Χαμάμ είναι μνημεία από το Οθωμανικό παρελθόν της ισλαμικής Θεσσαλονίκης Η εγκαθίδρυση του Ισλάμ, συνδέθηκε με τη μετατροπή πολλών εκκλησιών σε τεμένη. Η παρουσίαση των θρησκευτικών λατρευτικών χώρων κλείνει με την αρμενική εκκλησία.

Ιωάννης Κιουρτσόγλου

5. Κύριλλος και Μεθόδιος, οι απόστολοι των Βαλκανίων

Το έτος 863 μ.Χ. σηματοδοτεί μια κομβική στιγμή για τη Θεσσαλονίκη. Οι δύο Θεσσαλονικείς μοναχοί προσφέρουν το επονομαζόμενο Γλαγολητικό αλφάβητο στους Μορραβούς, στη σημερινή Τσεχία εκχριστιανίζοντάς τους. Ο εκχριστιανισμός των Βούλγαρων και Σέρβων λίγα χρόνια αργότερα με τροποποιημένα αλφάβητα επιτελείται από τους βυζαντινούς ιεραπόστολους και μαθητές των δασκάλων τους. Άλλοι συνεχιστές του έργου τους εκχριστιάνισαν του Ρώσους δίνοντάς τους το Κυριλλικό αλφάβητο. Οι εκκλησιαστικοί χώροι και τα δημόσια κτίρια που υφίστανται ήδη από τον 9^ο μεταχριστιανικό αιώνα δίνουν υπόσταση σ' αυτήν τη θεματική ξενάγηση.

Κωνσταντίνος Σφήκας

6. Οι αλώσεις της Θεσσαλονίκης

Το μήκος των περίπου 4,2 χλμ σωζόμενων τειχών της Θεσσαλονίκης υπογραμμίζει την προστασία του τοπικού πληθυσμού για πολλούς αιώνες. Στη συγκεκριμένη θεματική ξενάγηση εκμεταλλευόμαστε τις πηγές των χρονικών των αλώσεων: του 904, του 1185 και του 1430 όταν οι Άραβες Σαρακηνοί πειρατές, οι Νορμανδοί και οι Οθωμανοί, αντίστοιχα, πολιορκούν, εισβάλλουν και καταλαμβάνουν την πόλη. Με αφετηρία τον πύργο του Τριγωνίου, τοποθεσία που προσφέρει εξαιρετική θέα όπου αντιλαμβανόμαστε τα όρια της αρχαίας και μεσαιωνικής πόλης, της υπαίθρου αλλά και της θάλασσας από την οποία έφτασαν με τους στόλους τους οι κατακτητές, κινούμαστε σε ολόκληρο το μήκος των ανατολικών τειχών μέχρι τον Λευκό Πύργο. Οι περιγραφές των αλώσεων ζωντανεύουν στο πραγματικό σκηνικό που έλαβαν χώρα οι μάχες επί των τειχών στα διαφορετικέ σημεία από τα οποία αλώθηκε η Θεσσαλονίκη.

Ιωάννης Κιουρτσόγλου

7. Οθωμανικός περίπατος

Η ιστορία της Θεσσαλονίκης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το οθωμανικό στοιχείο. Σε πέντε περίπου αιώνες, η ιστορία, η κοινωνία αλλά και η αρχιτεκτονική της πόλης επηρεάζονται βαθύτατα με αποτέλεσμα τα σημάδια της οθωμανικής περιόδου να είναι ακόμα και σήμερα ολοφάνερα στην πόλη. Στον περίπατο αυτό έχουμε τη δυνατότητα να θαυμάσουμε κάποια από τα σημαντικότερα κτίρια οθωμανικής αρχιτεκτονικής που σώζονται στη Θεσσαλονίκη. Ξεκινώντας από το Μπέη Χαμάμ, ένα δίδυμο λουτρό του 15^{ου} αιώνα στην πλατεία Αριστοτέλους, έχουμε τη δυνατότητα να δούμε και άλλα σπουδαία κτίρια όπως το Αλατζά Ιμαρέτ, ένα πτωχοκομείο που λειτουργούσε ως τζαμί, το Γενί Χαμάμ πίσω από την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου αλλά και το επιβλητικό Διοικητήριο. Στη συνέχεια θα δούμε το Καραβάν Σαράι και το γνωστό Αλκαζάρ, τζαμί που ονομαζόταν Χαμζά Μπέη. Στο τέλος του περιπάτου μας θαυμάζουμε

ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της οθωμανικής εποχής, το Μπεζεστένι που ήταν η σημαντικότερη αγορά της πόλης.

Εύη Πατσιά

8. Εβραϊκός περίπατος

Η εβραϊκή ιστορία της πόλης ξεκινά τον 2^ο αι. π.Χ., με τους Ρωμασιώτες εβραίους και ενισχύεται με την έλευση των Σεφαραδιτών εβραίων στα τέλη του 15^{ου} αι. Η παρουσία της εβραϊκής κοινότητας στην πόλη είναι εμφανής μέχρι και σήμερα μέσω των δύο συναγωγών (Γιαντ Λεζικαρόν και Μοναστηριωτών), της αγοράς Μοδιάνο, του Γιαχουντί Χαμάμ, του μνημείου Ολοκαυτώματος, του παλιού λιμανιού της πόλης, του παλιού σιδηροδρομικού σταθμού και, φυσικά, του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Η συνεχής παρουσία της εβραϊκής κοινότητας μετρά σχεδόν 2.200 χρόνια και για πολλούς αιώνες στήριξε σημαντικά την οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης.

Ράνια Πεχλιβανίδου

9. Διαχρονική Θεσσαλονίκη

Σ' αυτή τη διαδρομή διατρέχουμε την ιστορία της πόλης από τα ρωμαϊκά χρόνια έως τον 20^ο αιώνα, μέσα από μνημεία και κτίρια που βρίσκονται στο δυτικό πέρας της πόλης. Ξεκινάμε από ένα ναό, που πολλοί έχουν ακούσει και λίγοι έχουν επισκεφτεί, τον ναό των Δώδεκα Αποστόλων με τα περίφημα ψηφιδωτά του 14^{ου} αιώνα. Συνεχίζουμε με το Δυτικό τείχος, που στέκει σχεδόν ακέραιο όπως και το Νοτιοδυτικό φρούριό του, το Τοπ Χανέ. Ανακαλύπτουμε την ιστορία δυο εκλεκτιστικών κτιρίων, του ξενοδοχείου Βιέννη και της βίλας Πετρίδη, τη μοναδική βίλα που διασώθηκε στο δυτικό τμήμα της πόλης. Καταλήγουμε στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό, σημείο-σταθμό για την ιστορία της πόλης, καθώς από εκεί τα μέλη της

εβραϊκής κοινότητας εστάλησαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και θανάτου, κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Βιβή Ασλανίδου

10. Ανατολικά Νεκροταφεία

Στη διαδρομή αυτή, μεταφερόμαστε έξω από τα ανατολικά τείχη για να εξερευνήσουμε τα χριστιανικά και εβραϊκά νεκροταφεία της πόλης. Το πρώτο νεκροταφείο που συναντάμε είναι αυτό της αρμενικής κοινότητας, και μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε την ιστορία και κάποιες προσωπικότητές της. Δίπλα του βρίσκεται το νεκροταφείο των Προτεσταντών, ένα από τα νεκροταφεία που δημιουργήθηκε αρχικά για να εξυπηρετήσει τους Φράγκους της Θεσσαλονίκης. Στην ίδια περιοχή, βλέπουμε και το μόνο σωζόμενο κτίριο από το περίφημο Ισλαχανέ, το πρώτο συγκρότημα ορφανοτροφείου-τεχνικής σχολής της πόλης που σήμερα έχει μετατραπεί σε Πολυχώρο Πολιτισμού. Ακολουθεί το ορθόδοξο νεκροταφείο της Ευαγγελίστριας, που έχει χαρακτηριστεί υπαίθριο μουσείο γλυπτικής λόγω της πληθώρας των γλυπτών, αναγλύφων και γενικότερα ταφικών μνημείων με τα οποία επέλεξαν να κοσμήσουν τους τάφους τους κάποια από τα εξέχοντα μέλη της ορθόδοξης κοινότητας. Καταλήγουμε στο ΑΠΘ, που έχει χτιστεί στο χώρο που άλλοτε καταλάμβανε το εβραϊκό νεκροταφείο. Σήμερα, μόνο ένα μνημείο μαρτυρά την ύπαρξη της μεγαλύτερης νεκρόπολης της πόλης, η οποία καταστράφηκε ολοσχερώς κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Βιβή Ασλανίδου

11. Το παλίμψηστο της Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Τα νοσοκομεία των διαφόρων κοινοτήτων της Θεσσαλονίκης χτίστηκαν στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στο

ανατολικό πέρας των Εξοχών. Το Ιταλικό νοσοκομείο, σημερινό Λοιμοδών και το Παπάφειο Ορφανοτροφείο, εμβληματικό κτίριο της ελληνικής κοινότητας και η bauhaus Υφανέτ είναι τα πρώτα μνημεία που επισκεπτόμαστε στη συγκεκριμένη θεματική μας. Η επίσκεψη ολοκληρώνεται με το Ρώσικο Νοσοκομείο, τα σημερινά αρχεία της πόλης και τον Μακεδονικό τάφο του Μαιευτηρίου.

Κωνσταντίνος Σφήκας

12. Η μεγάλη φωτιά του 1917

Στη δίνη του μεγάλου πολέμου η Θεσσαλονίκη απέκτησε το πιο κοσμοπολίτικο πρόσωπό της. Η 5^η Αυγούστου του 1917 επρόκειτο να αλλάξει ριζικά το πρόσωπό της πόλης. Ξηρασία, λειψυδρία, Βαρδάρης και δύο απρόσεκτες γυναίκες που έκαναν λάτρα ήταν αρκετά για να ζήσει μια τεράστια καταστροφή. Η φωτιά ξεκίνησε από την Άνω Πόλη και κατάπιε οικίες, εκκλησίες, τζαμιά, συναγωγές, σχολεία, δημόσια κτίρια, σε μια τεράστια έκταση στα δυτικά και στο κέντρο της πόλης. Εικόνες καταστροφής και ατυχούς πυρόσβεσης με εκρήξεις, φλόγες να ωθούνται από τις σκεπασμένες στοές στην κάτω πόλη και η Armée d' Orient να προσπαθεί να σώσει την πόλη παρουσιάζονται με ξεναγικό λόγο στα σημεία αναφοράς της φωτιάς. Η μεγάλη καταστροφή άφησε 70.000 αστέγους και μια πόλη νέα να γεννιέται από τις στάχτες της.

Κωνσταντίνος Σφήκας

13. Ο άξονας της Αριστοτέλους

Από τον Προφήτη Ηλία –πιθανώς μονή Ακαπνίου– η θέα του Θερμαϊκού κόλπου σε αφήνει άναυδο. Ο Άγιος Δημήτριος και η κρύπτη του, ένας κόσμος ρωμαϊκός κάτω από τα πόδια των πιστών

και η ρωμαϊκή αγορά, η μετέπειτα εβραϊκή περιοχή με το όνομα Ρόγος μας οδηγούν σε ιστορικές ατραπούς με τον πλούτο τους να αναδεικνύεται με την επόμενη μεγάλη αγορά του Μεγαλοφόρου, με το Μπεη Χαμάμ και την Παναγία Χαλκέων να πλαισιώνουν το άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου. Στον κάθετο άξονα που ακολουθούμε συναντάμε την οδό Αριστοτέλους τέως Rue de la Nation με τις αγορές Βλάλη και Βατικιώτη ένθεν κακειθεν του άξονα, την αγορά Μοδιάνο, το Βοσπόρειο Μέγαρο και την πλατεία Αριστοτέλους. Η απaráμιλλη θέα του Πιερικού Ολύμπου κλείνει αυτή τη θεματική ξενάγηση που ακολουθεί τα βήματα ενός κεντρικού cardo της πόλης.

Κωνσταντίνος Σφήκας

14. Η αριστοκρατική Θεσσαλονίκη στο γύρισμα του 20^{ου} αιώνα. Οι βίλλες στις Εξοχές

Οι φωτιές που ξεσπούν σε όλες τις μεσαιωνικές πόλεις αλλάζουν το αρχιτεκτονικό τους πρόσωπο. Το 1890 και 1917 είναι δύο χρονιές με πυρκαγιές ορόσημα που υπαγόρευσαν στην ελίτ του πλούτου της πόλης την ίδρυση εξοχικών και μετέπειτα μόνιμων κατοικιών αναμίξ, ασχέτως θρησκευματος στη συνέχεια της οδού Χαμιδιέ με την ονομασία Allatini Degirmeni. Ο εκλεκτικισμός, προεξάρχον αρχιτεκτονικό ρεύμα, σε σύζευξη με κτίρια art nouveau και νεοκλασικά μας χάρισαν τον πιο ευρωπαϊκό δρόμο της πόλης με τραμ και λιμανάκια-σκάλες για πολλά αρχοντικά των σημαντικότερων οικογενειών της Θεσσαλονίκης. Από το αρχοντικό Αλλατίνη μέχρι το Γ΄ Σώμα Στρατού η Θεσσαλονίκη έζησε μια εκπληκτική ακμή με αρχοντιά και πλούτη που αντικατοπτρίζονται στα κτίρια που επιβιώνουν μέχρι σήμερα.

Κωνσταντίνος Σφήκας

15. Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου 1918-1940

Ανάμεσα στους δύο παγκόσμιους πολέμους η πόλη βιώνει έντονη οικοδομική δραστηριότητα. Η χρήση νέων υλικών και οι επιρροές από τα διάφορα αρχιτεκτονικά ρεύματα της εποχής όπως bauhaus, art deco, γαλλικός κλασικισμός καθώς επίσης και μια βιομηχανική αισθητική οδηγούν σε πολυόροφα κτίρια ιδιαίτερης αισθητικής κοινής σε πολλές μεσογειακές χώρες. Οι 4 τομείς της ξενάγησης ο οικιστικός, ο δημόσιος χώρος, ο εμπορικός-χρηματιστηριακός και τέλος τα χάνια-ξενοδοχεία-κέντρα διασκέδασης εκπροσωπούνται από κτίρια του κέντρου έως την οδό Αγίου Μηνά-Εδέσσης όπου βρίσκουμε και μη καμένα κτίρια από τη φωτιά του 1917. Σημαντικά γεγονότα που έλαβαν χώρα σε συγκεκριμένα σημεία στα μέσα του 20^{ου} αιώνα θίγονται και αναπτύσσονται στην ξενάγησή μας.

Κωνσταντίνος Σφήκας

16. Η Θεσσαλονίκη της κατοχής – 1941-1943

Με σημείο αφετηρίας το κτήριο της ΧΑΝΘ ακολουθούμε μία ελικοειδή διαδρομή και με φωτογραφικό υλικό της εποχής, που συνδέεται με υπάρχοντα και χαμένα κτίρια της πόλης παρουσιάζουμε αυτούς τους 36 μήνες της ναζιστικής κατοχής. Ο Λευκός Πύργος, τα εβραϊκά νεκροταφεία στην περιοχή του ΑΠΘ, η βομβαρδισμένη Αγία Σοφία, η πλατεία Αριστοτέλους με ένα ιταλικό αεροπλάνο καρφωμένο σε νεόδμητο κτίριό της και η κατάληξή μας στην πλατεία Ελευθερίας, τόπος που συνδέεται με το μαύρο Σάββατο των Εβραίων της Θεσσαλονίκης είναι τα σημεία αναφοράς αυτής της ξενάγησης.

Ιωάννης Κιουρτσόγλου

17. Μνημεία UNESCO

Αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της πόλης από τα ελληνιστικά χρόνια μέχρι και σήμερα αποτελεί η βυζαντινή περίοδος. Για τον λόγο αυτό, 15 μνημεία της πόλης που χρονολογούνται από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια μέχρι και την Ύστερη Βυζαντινή περίοδο εμπεριέχονται στον κατάλογο μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Unesco. Φυσικά, από τον κατάλογο δεν θα μπορούσαν να λείπουν τα τείχη της πόλης με τις διάφορες πύλες και τις επιγραφές τους που αποτελούν ζωντανά σημάδια ιστορίας. Ο Λευκός Πύργος και το Επταπύργιο είναι συνδεδεμένα με τα τείχη της πόλης. Διάσπαρτα είναι τα μνημεία σε όλη την πόλη από την παλαιοχριστιανική περίοδο (Όσιος Δαβίδ, Άγιος Δημήτριος, Αχειροποίητος) μέχρι και τα τέλη της Βυζαντινής περιόδου, τον 14^ο αιώνα που θεωρείται και ο χρυσός αιώνας της Θεσσαλονίκης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της περιόδου στη Θεσσαλονίκη είναι ο ναός των Αγίων Αποστόλων, ο ναός του Αγίου Νικολάου Ορφανού, ο ναός του Αγίου Παντελεήμονα καθώς και η Μονή Βλατάδων στην Άνω Πόλη. Τέλος, στα μνημεία της Unesco συγκαταλέγεται ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης, η Ροτόντα που αποδεικνύει ότι η Θεσσαλονίκη ήταν μια πολυπολιτισμική πόλη.

Εύη Πατσιά

18. Άνω Πόλη

Η Άνω Πόλη είναι μια από τις πιο γοητευτικές γειτονιές της πόλης. Κάνοντας μια βόλτα εκεί μπορείς να μεταφερθείς με ευκολία σε περασμένες εποχές. Η περιοχή έμεινε ανέπαφη από τη μεγάλη φωτιά του 1917 που έκαψε το μεγαλύτερο κομμάτι της πόλης. Μπορεί να θαυμάσει κανείς την παραδοσιακή βαλκανική αρχιτεκτονική των σπιτιών με τα σαχισιά και τα φουρούσια και τη φανταστική θέα προς τον Θερμαϊκό κόλπο. Πολύ καλά κρυμμένα στα πλακόστρωτα

στενάκια της Άνω Πόλης βρίσκονται και άλλα πολύ σημαντικά μνημεία από διάφορες περιόδους της ιστορίας της Θεσσαλονίκης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το Βυζαντινό μοναστήρι του 14^{ου} αιώνα (Μονή Βλατάδων), ο Όσιος Δαυίδ με ένα εξαιρετικό ψηφιδωτό που διακοσμεί την κόγχη του ιερού, και ο Άγιος Νικόλαος Ορφανός με τις θαυμάσιες τοιχογραφίες του 14^{ου} αιώνα. Μεταξύ αυτών και ένα εξαιρετικά διατηρημένο βυζαντινό λουτρό. Δεν λείπουν όμως και τα οθωμανικά μνημεία, καθώς ήταν η γειτονιά στην οποία κατοικούσαν οι μουσουλμάνοι μετά την κατάληψη της πόλης από τους Τούρκους το 1430.

Εύη Πατσιά

19. Ξενάγηση με ποδήλατο: η Θεσσαλονίκη πάνω σε δύο ρόδες

Με αφετηρία το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, ποδηλατούμε παράλληλα με το θαλάσσιο μέτωπο στον Θερμαϊκό. Στάσεις και μικρές κάθετες πορείες σε σχέση με την παράλια διαδρομή σε ένα μήκος περίπου 7χλμ είναι το θέμα αυτής της ποδηλατικής ξενάγησης. Τα θέματά μας είναι η σύγχρονη αρχιτεκτονική εκεί που κάποτε λειτουργούσαν οι ιχθυόσκαλες, οι βίλες της συνοικίας Χαμιδιέ, εκεί που κάποτε έτρεχαν ρέματα, όπως επίσης και η σύγχρονη τέχνη μέσω των γλυπτών της πόλης. Αυτή η μορφή πολιτιστικού τουρισμού συνδυάζει την ήπια αθλητική δραστηριότητα με τον πολιτιστικό πλούτο της πόλης και ο Θερμαϊκός κόλπος σε όλη της την διαδρομή παίζει κυρίαρχο ρόλο με την ομορφιά του τοπίου να κάνει αυτή την ξενάγηση πολύ ιδιαίτερη. Η κατάληξη της ξενάγησης είναι το δικαστικό Μέγαρο (Τοπ Χανέ).

Ιωάννης Κιουρτσόγλου